

הכתב והקבלה בראשית פרשת חיי שרה פרק כג פסוק א

(1)

פרשת חיי שרה

(א) מאה שנה ועשרים וגו'. מדרך הלשון להקדים מספר הרב על המעט, ונמצא גם להפך בשני חיי יעקב; ומנהג הלשון בחשבון האחדים לכנות הנספרים בלשון רבים, שבע שנים, שלשה ימים והפך בחשבון העשרות והמאות שיכונה הנספר בלשון יחיד, מאה שנה ועשרים שנה, אחד עשר יום, שנים עשר חדש (רו"ה), ונזכיר מזה בכי תצא בארבעים יכנו: שני חיי שרה. התעוררו המפרשים על יתור מאמר זה אחר שכבר הקדים ויהיו חיי שרה וגו', ונ"ל שידוענו בזה מעלה גדולה ונפלאה של שרה אמנו, וזה: האדם למעלתו על כל הנבראים מצד הרכבתו מחומר העפר והנפש הרוחני, יש לו מעלה עליהם מצד הנהגתו א"ע, כי כל ברואי מטה אינם חיים רק חיי גשמי, והברואים העליונים חיים הרוחני לבד, אבל האדם מיועד כ"ז היותו לחיות חיים כפולים, חיות גשמי וחיות רוחני' כי מן הצורך אליו להשגיח תמיד על דברים הנצרכים אל חיי גופני כאכילה שתיה ושינה, גם לכל דברים האמצעים שהם הכנה לקיום גופו כמו עבודת אדם ועסקיו ומו"מ שלו שאינם רק מצד צרכי עוה"ז לבד, גם מן החיוב עליו לחיות חיות הרוחני מצד נפשו העליונה, והוא העסק בענינים רוחניים כמו העיון בתורה ובקיום מצותי', ושני מיני החיים האלה המיועדים לכל אדם מצד היותו מובחר הבריאה צריכים להיות אגודים אחוזים ונצמדים יחד לא יתפרדו לעולם, כי גם בעסקו בעניני צרכי גופו לא יהיה תכלית המכוון ממנו רק צרכי עוה"ז, אבל צריך שיתלוה אליו תועלת רוחניותו ונפשו שהם חיי עוה"ב, כי אם תהיה עסקו באכילה שתיה והליכה וישיבה וקימה ותשמיש ושיחה לצרכי גופו לבד להנאת עצמו ולהשלמת חפצו ותאותו לבד, הנה הוא מתדמה אל הברואים הפחותים ממנו במדרגה, אל הבהמות וחיות שאינם מתעסקים רק בצרכי גופם לבד, אבל מן החיוב לו להיות עובד את בוראו תמיד גם בעסקו בצרכי גופו, באכילה להבריאה את גופו להיות ראוי לעבודת בוראו, בשינה לתת לגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף עליו דעתו מחמת מניעת השינה, כלל הדבר, האדם מצד מעלתו צריך תמיד לשקול במאזני שכלו לצרף תכלית נפשי ורוחני בכל תשמישי ארציים וגופניים, כי רק בדרך זה ממלא התכלית המכוון בהרכבת גשמיותו עם רוחניותו, אם יצרף ענין הרוחני ונפשי גם בעסקי גופני גשמי, והאדם הנמנע מלשום לב על שני מיני החיים באלה ואינו משגיח רק בעסקי ענינים ארציים, אף שהוא חי אין חיותו רק מצד גופו וכחיי הבהמה, אבל הוא מת מצד נשמתו כמאמרם, הרשעים בחייהם קרויים מתים, מבואר מזה כי האושר האמתי לאדם הוא בהיותו חי חיים כפולים, חיי הגוף עם חיי נפשי, מתעסק בעניני גשמי בכוננת תועלת רוחני, ועד"ז הוא חיי עוה"ז מצורף עם חיי עוה"ב, וזהו שהעידה התורה על שרה אמנו שבכל משך זמן עמידתה בארץ הנשמה הלזו, היתה חיה חיים כפולים הנזכרים, וזהו שאה"כ שני חיי שרה (דאס צווייפאכע לעבען שרה'ס), ר"ל שלא היתה חיותה חיות גופני לבד, אבל היתה מצורף אליו גם חיות הרוחני, ולפי זה מלת שני שם למספר הזוגי וזה שאמר ברבה מה צריך לומר שני חיי שרה באחרונה לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ובעוה"ב; והדברים מכוונים עם מה שאמרנו.

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **

(לח) וישביעני אדוני גו' ולקחת אשה לבני. הנה אברהם אמר לו ולקחת אשה לבני ליצחק והעבד אמר להם רק לבני ולא סיים ליצחק כאשר נאמר לו. רק הענין דאמר לו לבני ליצחק הכוונה שיבחר אשה שתהיה הגונה לבני דהיינו שתהיה כלתו של אברהם, ותהיה הגונה להיות אשת ליצחק לפי מעלתו. והנה נסביר לדמיון אחד, מנהג קצת מהגבירים שיש לו בת ומשדך אותה עם בן רב גאון אחד ומפזר להחתן עבור יחוסו עשרת אלפים ר"כ. ובא אליו שדכן אחר וא"ל הן אתה רוצה ליתן עבור זה שיש להחתן אב גאון עשרת אלפים ר"כ הן אני אתן לך עלם מהולל אשר הוא בעצמו יהיה גאון גדול וקח אותו לחתן. ולא רצה הגביר ואמר לו אין בדעתי לעשות בתי שתהיה רבנית. ומובן מדבריו כי התורה אצלו למעלה גדולה תחשב אבל אינה מענגת וע"כ עבור אב גאון יפזר הרבה אבל את הגאון בעצמו לא יתרצה ליקח לחתן כי אינו רוצה שבתו תהיה מיושבות אוהל רק תהיה אשת גביר סוחר ותהנה מעוה"ז במרכבה וכדומה. וכן היה אז כשבא אליעזר וראה בני הבית והכיר את לבן ומדרגתו נתיירא כי אם יהלל את יצחק כי הוא צדיק גדול אפשר יקולקל עי"ז כל השידוך וע"כ הסתיר ולא דבר כלל מיצחק רק דבר ממעלות אברהם ובזה ודאי יסכימו כי גם להם מרוצה שיהיה להחתן אב צדיק, גם זה ראיתי קצת מזה בחיבור הנ"ל ושכחתי שמו והוספתי בו דברים:

בראשית פרשת חיי שרה פרק כד פסוק כ

ותמַהֵר ותַעַר כְּדָה אֶל־הַשָּׁקֶת וַתַּרְץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשָׂאֵב וּתִשָּׂאֵב לְכָל־גַּמְלִיוֹ:

דקרא

חיי שרה

טעמא

3

כ. ותער כדה אל השוקת. יל"ע למה כתבה התורה זה. וי"ל ע"פ הגמ' בתמיד כ"ז ב' לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו שמא הוא איסטניס ואין יכול לשתות מרוקו ע"ש והנה רבקה אמנו עשתה כאן חכמה גדולה שאחרי שאליעזר שתה ונשאר קצת מים לא רצתה לשופכם לבאר שנמצאו האנשים שותים רוקו וגם לא רצתה לשופכם על הארץ משום כל תשחית לכן שפכתם לשוקת שהבהמות שותות שבהן אין קפידא ואח"כ מלאתה מהבאר וז"ש להשקותו וגו' ותמהר ותער כדה אל השוקת ותרוץ עוד אל הבאר לשאוב וגו'.

ולבגי הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו
כי קדמה אל-ארץ קדם:

בראשית דברינו עלינו להקדים את המבואר אצלנו מכבר בענין הגדרת מושג "ברית אמהות". (בלשונו של הגר"א על "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר", שלשה אתיון ורחל ולאח נחשבות כאחת). שנתבאר לנו שבעוד שברית אבות מכוונת ליצירת כוחות ומדות הקדושה, הרי ברית אמהות היא השומרת על ההבדלה בין זרע קדש ואמת ובין אלו שאינם ראויים לירושה זו. שרה ורבקה הן המגרשות את ישמעאל ואת עשו מבית האבות, ורחל ולאח אומרות "הלוא נכריות נחשבנו", ומבדילות עצמן מבית לבן. ואם נאמר על רחל ולאח שבנו שתיהן את בית ישראל, יש מקום לחשוב בנין הזה גם בהעמדת שבטי קה גם בשמירתן על ההבדלה מן אלו שבחוץ - "הלוא נכריות נחשבנו". אבל כל זה אמור לגבי עשו וישמעאל. ואילו יחודם של בני קטורה הוא בזה שנולדו לאחר מיתת שרה. כאן לא היתה הפעולה דברית אמהות דשרה, והיה יוצא שחסר כאן כוח המבדיל ומרחיקם מתוך משפחתנו, ולזה נאמר "וישלחם מעל יצחק בנו", באין אים, מקבל על עצמו האב אף את תפקידי האם. "וישלחם" של בני קטורה בדומה לפעולות האמהות אצל עשו וישמעאל.